

Tür: Araştırma Makalesi

Kabul Tarihi: 19 Nisan 2022

Gönderim Tarihi: 20 Kasım 2021

Yayımlanma Tarihi: 16 Haziran 2022

Atıf Künyesi: SOLMAZ, Betül (2022), “Bilinmeyen Bir Romancı: Orhan Midhat Barbaros”,
International Journal Of Turkish Academic Studies (TURAS), C. 3, S. 1, s.1-19

BİLİNMEYEN BİR ROMANCI: ORHAN MİDHAT BARBAROS¹

Betül SOLMAZ²

 10.54566/turas.1026433

ÖZ

Avukat Orhan Midhat Barbaros (1894-1964), yirminci yüzyıl Türk edebiyatının ilk romancılarındandır. Yazın hayatına süreli yayımlarla başlayan sanatçı, toplumsal konularda kaleme aldığı köşe yazılarıyla tanınır. 1914'ten itibaren geçim kaygısıyla çeviri alanına yoğunlaşarak -otuz dokuzu Nat Pinkerton külliyyatına ait olmak üzere- edebiyatımıza kırk çeviri kazandırır. Bunun yanında kendi de romanlar, öyküler; hukuk, toplum ve iktisatla ilgili kitaplar kaleme alır. Ürettiği eserlerin çeşitliliğine karşın edebî kişiliğini romancı olarak kuran Orhan Midhat, 1917-1925 yılları arasında romancılık faaliyeti gösterir. Birinci Dünya Savaşı'ndan Cumhuriyet'e uzanan bu kısa fakat değişken devrenin izlerini, onun eserlerinde

¹ Bu makale, 2018 yılında yayımlanmış olan “Orhan Midhat Barbaros’un Romancılığı” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Öğr. Gör., Piri Reis Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, E-posta: bsolmaz@pirireis.edu.tr [ORCID0000-0002-0970-3541](https://orcid.org/0000-0002-0970-3541)

bulmak mümkündür. Romancılığını okuyucusunu her bakımdan eğitmek için kullanan sanatçı, eserlerinin tümünde, millî duygulara sahip, ahlak bakımından gelişmiş, toplum için ideal bir insan tipine ulaşmayı hedefler. Bu nedenle millî duyguları önceleyerek başladığı romancılığını daha bireysel konularla devam ettirir. Toplumun en küçük birimi olan aile kurumuna eğilerek onun aksayan yönlerine işaret eder. Görücü usulü evlilik, nesiller arası çatışma, ahlaki düşkünlük, yanlış Batılılaşma gibi konuları aşk zemininde işler ve figürlerini bir ibret unsuru olarak kullanır. Ayrıca konak yaşamı, dönemin âdetleri, İstanbul'un çeşitli semtleri ve mekânları olay örgüsü içinde yer alır. Son romanı *Meçhul Kan*, içerik bakımından romancılığının bütününe temsil etmesi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kaleme alınmış bir Osmanlı eleştirisi olması bakımından son derece kıymetlidir. Ne var ki Orhan Midhat, bugüne ulaşan yedi romanı ve farklı türdeki üretimlerine karşılık literatürde kendine yer edinemez. Bu çalışma 2000'li yıllara dek *kayıp* sayılan, günümüzde çok kısıtlı bir çevrece tanınan Orhan Midhat'a ve eserlerine bilinirlik kazandırmayı amaçlamaktadır. Öncelikle sanatçının hayatı, edebî kişiliği ve eserlerinden söz edilecek; ardından romanlarından hareketle romancı kimliği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orhan Midhat Barbaros, Avukat, Roman, Romancı, Cumhuriyet Dönemi.

AN UNKNOWN NOVELIST: ORHAN MİDHAT BARBAROS

ABSTRACT

Orhan Midhat Barbaros (1894-1964), a lawyer by profession, was one of the first novelists of the twentieth century Turkish Literature. The writer, who started to his writing career with periodicals, was best known for his articles on social issues. Starting from 1914, he focused on the field of translation in his struggle to earn a living and he contributed to our literature by translating forty written works of fiction thirty-nine of which belongs to the collected works of Nat Pinkerton. In addition to this, he wrote novels, short stories and books on law, society, and economics. In spite of the diversity of his works, he primarily built his literary identity on being a novelist and between the years 1917-1925 he carried on as a novelist. It is possible to find the traces of this ever-changing period, which extends from the First World War to the founding of the Republic, in his works. The artist, who uses his craft of writing novels to educate his reader from all aspects in all his works, aims to reach a human being who has strong national feelings, being developed from the point of view of ethics, and an ideal specimen for society. His career which started prioritising national feelings for this purpose continued with rather individual subjects later. He focuses on the family which is the smallest unit of society and points at the failing sides of it. On the basis of love he studies subjects like arranged marriages, conflicts between generations, moral corrosion, and faulty westernization, and he prefers to use his character as object lessons. Besides this, life in the

mansion, customs of that period, and various districts and places of Istanbul take place in the plot of his novels. His last novel, *Meçhul Kan*, is really very valuable from the point of view that it represents the whole of his career as a novelist in terms of content and that it was written as a criticism of the Ottoman period in the early years of the Republic. Despite all this, Orhan Midhat could not get a foothold for himself in the Turkish Literature although we have seven of his novels and various works in different fields that reach us today. This study aims to make Orhan Midhat and his works which had been assumed to be missing and only been known by a very limited audience until the 2000s become known by the public. His life, his literary persona and works will be mentioned and then his personality from the perspective of his novels will be dealt with.

Keywords: Orhan Midhat Barbaros, Barrister, Novel, Novelist, Republic Period.

GİRİŞ

Edebî eserler onu meydana getiren sanatçıdan, sanatçı ise içinde bulunduğu zaman ve mekândan kimi izler taşır. Özellikle roman türündeki eserlerin edebiyatımızdaki ilk örnekleri, kaleme alındıkları döneme ayna tutar ve dış gerçeklikten fazlasıyla beslenirler.

İçinde yaşadığı dönemin gerçekliğinden beslenen ve bunları eserlerine yansıtan yazarlardan biri de Orhan Midhat Barbaros'tur. Yetmiş senelik ömrü boyunca İstibdat Devri, İkinci Meşrutiyet'in ilanı, İttihat ve Terakki'nin iktidarı, Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, Cumhuriyet'in doğuşu, modernleşme yolunda atılan adımlar, İkinci Dünya Savaşı, çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti dönemi gibi Türk toplumunu derinden etkileyen sosyal, siyasi pek çok olaya ve bu olayların yarattığı toplumsal değişime tanıklık eder. Kişiliği, düşünce yapısı ve ilintili olarak yazarlığı bu bağlamda şekillenir. Dolayısıyla ilk olarak onun hayatı, edebî kişiliği ve eserlerinden söz edilmelidir.

1. ORHAN MİDHAT BARBAROS'UN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Ali Mahir Bey (Oktay, 1959: 62) ve Ayşe Şaziye Hanım'ın ("Vefat", 1964: 7) oğlu Orhan Midhat Barbaros, 1894'te (Çalışlar, 2011: 260) İstanbul'da dünyaya gelir (Oktay, 1959: 62). Kasımpaşa Bahriyesinde başkâtip olan babası, inşaat, arsa satışı, hamam işletmeciliği gibi ek işler yaparak ailesinin geçimini sağlar (Barbaros Gürel, 2008: 18).

Sekiz kardeşinin en büyüğü olan Orhan Midhat (Bucak, 2003: 6), Bedreka-i İrfân ve Şişli Fransız Mektebinde gördüğü eğitimin ardından 1904'te Kabataş Lisesinden mezun olur. 1905-1914 yılları arasında öğretmenlik yapar³. Eş zamanlı olarak İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde eğitimine devam eder. 1914'ten itibaren lisan, edebiyat ve coğrafya dersleri verdiği Deniz Harp Okulundan 1919'da ayrılır. Bir süre yalnızca avukatlık ve yazarlıkla meşgul olur (Oktay, 1959: 62). 1923'te Darülfünun Hukuk Medresesinde hukûk-ı esâsiye öğretmenliği yapar (Durkheim, 1339 [1923]: 1). 1930'lu yıllarda ise Serbest Fırka'nın İstanbul Vilayet İdare Heyetinde genel sekreter/kâtip (Yetkin, 1982: 104) ve reis vekili sıfatlarıyla yer alır ("Yeni Fırkada İzmir Hadisesi Hakkında Ne Diyolar", 1930: 4). 27 Temmuz 1964'te (Çalışlar, 2011: 260) kalp krizi nedeniyle vefat eder (s.264).

1.2. Edebî Kişiliği ve Eserleri

Orhan Midhat, öykü, deneme, makale, çeviri gibi türlerdeki çalışmalarına karşın edebî kişiliğini romancı olarak kurar. İstanbul Barosuna gönderdiği mektubunda kendini bir edebiyatçı olarak değerlendirir ve edebiyat sahasında verimli olamadığını, edebiyat için kullanmak istediği kalemiyle tahliye, hakaret, boşanma davası arzuhâli yazdığı için duyduğu üzüntüyü anlatır ([Barbaros], 2005: 197). Kendini topluma karşı sorumlu gören yazar, aydın bilinciyle hareket eder. Okuyucusunu her bakımdan eğiterek toplumsal bir dönüşüm gerçekleştirmeyi hedefler. İdeal topluma ulaşmanın yolunun bireyden geçtiğini düşünür. Bu yüzden eserlerinde kişilik, ahlak, yaşayış, inanış, düşünüş yönleriyle ideal insan vurgusu vardır. Kurmaca metinlerinde bu vurguyu figüratif kadro aracılığıyla yapar. Yanlışı seçen kişilerin başından geçen ibret verici olayları işler. Makale, deneme gibi çalışmalarında çok daha açık bir biçimde okuyucusunu yönlendirir.

Eserleri, Türk toplumu için değişim yılları olarak kabul edilebilecek bir devrede yazılmaları, yazıldıkları döneme, dönemin sorunlarına ve zihniyetine ışık tutmaları bakımından bugün oldukça kıymetlidir. Bu nedenle yirminci yüzyılın, dolayısıyla Cumhuriyet döneminin ilk romancılarından Orhan Midhat'ın eserlerini incelemek gerekir.

³ Orhan Midhat'ın doğum tarihi dikkate alındığında eğitim/iş hayatıyla ilgili tarihsel bir tutarsızlığın söz konusu olduğu görülecektir. Bu hususu aydınlatacak bir belgeye ne yazık ki ulaşamamıştır.

1.2.1. Süreli Yayınlarda Kalan Yazıları

Orhan Midhat'ın yazın hayatı 1911'de Hukuk Fakültesi öğrencisiyken *Mütâlaa* mecmuasında kaleme aldığı köşe yazısıyla başlar ([Barbaros], 327 [1911]: 61-62). Bunu, *Büyük Duygu*, *Musavver Malûmât-ı Nâfia*, *Müstecir*, *İzdivaç*, *Donanma*, *Türkiye Edebiyat Mecmuası*, *Resimli Ay*, *Resimli Yıl*, *Modern Türkiye Mecmuası* gibi farklı süreli yayınlardaki çalışmaları takip eder. 1938'e kadar yazar, çevirmen ve mesul müdür sıfatıyla dergilerde yer alır (Solmaz, 2018: 18-24). Yazılarında eğitim amacı güderek modernleşme, güncel sorunlar, tarih, hukuk, aile hayatı, ahlak ve terbiye gibi toplumsal konuları işler. Sosyal adaletsizlik, toplumun geneline hâkim olan duyarsızlık gibi meseleleri irdeler. Millî duygularla kaleme aldığı, şehitlere ve ailelerine dikkat çektiği, Mustafa Kemal'in başarılarından söz ettiği kimi yazıları da vardır.

Orhan Midhat, süreli yayın çalışmalarında didaktik bir tavır sergiler ve toplumsal yararı gözetir. Bu yüzden güncel ile bağını koparmaz, hayata dair her konuyu ele alır. Onun ideale ulaşma çabasının izlerini diğer çalışmalarında da bulmak mümkündür. Bunun tek istisnası çevirileridir.

1.2.2. Çevirileri

Orhan Midhat'ın nicelik bakımından süreli yayınlar kadar üretken olduğu diğer bir alan çeviridir. 1914'ten 1923'e dek kırk çeviri yayımlar. Bunların *İçtimai Taksîm-i A'mâl* hariç hepsi polisiye türündedir ve dedektif Nat Pinkerton külliyyatına aittir (s.24-26). Bu nedenle *Türk edebiyatında en çok Pinkerton öyküsü çeviren kişi* unvanını kazanır (Üyepazarcı, 2008: 558).

Orhan Midhat, çevirilerinde tekdüze bir yol izler. Bunu, geçim kaygısıyla (Barbaros Gürel, 2008: 23) ve polisiyenin popülerliğiyle açıklamak mümkündür. Ancak diğer edebî çalışmalarında, çok yönlü kişiliğinin etkisiyle farklı tür ve alanlara yönelir.

1.2.3. Romanları Dışındaki Eserleri

Orhan Midhat, avukat, öğretmen, edebiyatçı kimliklerini ve kişisel meraklarını eserlerine yansıtır. Yedi romanı, *Hıyanet* (1920)⁴ ve *Kızlarımızın Katilleri Gangsterler* (1945)⁵ isimli iki

⁴ [Barbaros], Orhan Midhat (1336) [1920], **Hıyanet**, İtimat Kütüphanesi, Kader Matbaası, İstanbul.

öyküsü vardır. Öykülerinde okuyucusunu ahlaki çözümlere karşı uyarır. Hukuk, toplum ve iktisatla ilgili üç çalışma yayımlar. Bunlar *İçtimai İnkılaplar: İslamiyet'in Mazi, Hâl ve İstikbali* (1916)⁶, *İktisadi İletlerimiz* (1924)⁷ ve *Kırmızı Kitap* (1924)⁸'tir. 1927'de Mustafa Kemal'e dair düşüncelerini içeren *Büyük Gazi'nin Karşısında Hisler ve Fikirler*'i⁹ kitaplaştırır. Avukat kimliğiyle kaleme aldığı *Mahkeme Röportajları* ise bugüne ulaşmamıştır (Solmaz, 2018: 28).

Romanları dışındaki eserlerinde de ülkenin çıkarlarını gözeten Orhan Midhat, ilgi alanlarını genişleterek çeşitli sorunlara çözümler arar, öneriler getirir. Bütün bu çalışmalarının yanında, edebî cephedeki en ciddi ürünlerini romancı kimliğiyle verir. Dolayısıyla onun romanları üzerinde daha ayrıntılı durulmalıdır.

1.2.4. Romanları

1.2.4.1. Kahraman Türk Kızı

Orhan Midhat'ın ilk romanı 1917'de yayımlanan *Kahraman Türk Kızı*'dır. Birinci Dünya Savaşı atmosferinde kaleme alınan eserde, millî duygular ön plandadır. Bu roman, Vecdi isimli bir gencin aşk ve vatan sevgisi çemberinde yaşadığı bocalamayı ele alır.

Vecdi; ülkesinin mevcut durumuna ve savaşta ölen insanlara karşı kayıtsız, yalnızca kendi hayatıyla meşgul, varlıklı bir gençtir. Yan köşkte yaşayan Vicdan'ı görür görmez âşık olur ([Barbaros], 1333a [1917]: 4-5) ve aşkına karşılık bulur (s.31). Fakat Vicdan'ın evlenmek için bir şart koşar. Vecdi, vatani için savaşmalı yani Birinci Dünya Savaşı'na katılmalıdır (s.38-39). Bedelli askerlik yapan genç adam, vatanına borcunu ödediğini söylese de (s.36) Vicdan'ı ikna edemez (s.39). Durumu kabullenmeye mecbur kalır ve askere gider. Çok geçmeden Vicdan'a bir mektup gelir. Yaralanan Vecdi, son anlarında bu mektubu yazmıştır. Savaşta gördükleri onu derinden etkiler ve değiştirir. Bu bilinçle bir kahraman olarak ölür (s.45-48).

1.2.4.2. Kanlı Muaşaka

⁵ Barbaros, Orhan Midhat (1945), *Kızlarımızın Katilleri Gangsterler*, Zigomala Basımevi, İstanbul.

⁶ [Barbaros], Orhan Midhat (1332) [1916], *İçtimai İnkılaplar: İslamiyet'in Mazi, Hâl ve İstikbali*, Cemiyet Kütüphanesi, Resimli Kitap Matbaası, İstanbul.

⁷ [Barbaros], Orhan Midhat (1340) [1924], *İktisadi İletlerimiz*, Kütübhâne-i Sûdî, Orhaniye Matbaası, İstanbul.

⁸ [Barbaros], Orhan Midhat (1340) [1924], *Kırmızı Kitap*, Kütübhâne-i Sûdî, Orhaniye Matbaası, İstanbul.

⁹ [Barbaros], Orhan Midhat (1927), *Büyük Gazi'nin Karşısında Hisler ve Fikirler*, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul.

Orhan Midhat'ın ikinci romanı, *Kahraman Türk Kızı*'yla içerik ve tertip bakımından pek çok ortaklık barındıran ve bu romanla aynı külliyyatın parçası olan (s.49) *Kanlı Muaşaka*'dır. 1917'de yayımlanan eser, yine millî duyguları önceleyerek vatan, aile ve aşk çemberinde sıkışan Seyfettin'i konu edinir. Bu kez olay örgüsü 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı atmosferinde seyreder.

Tek hayali nişanlısı Saliha'yla evlenmek olan yirmi yaşındaki Seyfettin ([Barbaros], 1333b [1917]: 2-3), seferberlik ilan edilince askere çağrılır (s.15). Ailesi ve Saliha bu haberi sevinçle karşılar. Onu bir kahraman olarak görmek hepsi için gurur kaynağıdır. Ölmekten ve Saliha'nın onu unutmamasından korkan Seyfettin ise derin bir mahzunluk içindedir (s.4-7). Askere gitmemek için intihara bile teşebbüs eder (s.10). Sonunda Saliha için askere gitmeye razı olur (s.23). Mektuplarında askere uyum gösteremediğinden sıklıkla söz eden Seyfettin, nişanlısının ayrılığına dayanamayarak ilk çatışmada kaçar (s.32-33). Evine döndüğünde annesi ve Saliha onu saklamayı reddeder (s.37). Çaresiz hâlde yollara düşen genç adam, terk edilmiş bir konakta düşman askerleriyle karşılaşır. Kaybedecek hiçbir şeyi kalmamasının verdiği cesaretle düşmanlara saldırır ve pek çok kişinin ölümüyle sonuçlanacak bir planı bozguna uğratar. Ele geçirdiği evrakları kendi karargâhına ulaştırırken çıkan çatışmada yaralanarak ölür (s.48).

1.2.4.3. Genç ve Güzel

Orhan Midhat, millî duygularla kaleme aldığı ilk iki romanının ardından daha bireysel konuları ele aldığı eserler yazmaya başlar.

1918'de yayımladığı *Genç ve Güzel*'in konusu, Saime'nin, genç ve güzel bir erkekle evlenme arzusuyla boşanması ve felakete sürüklenişidir. Bu eksende, evliliğin tekdüze bir hâl alışı, dönemin aile ilişkileri, gelenekleri ve konak yaşayışı gibi meselelere değinir (Gündüz, 2013: 31).

Saime, varlıklı bir aileye mensup, eğitilmiş, yeni evli genç bir kadındır ([Barbaros], 1334a [1918]: 4). Ailesinin isteğiyle Tayyar Bey'le görücü usulü bir evlilik gerçekleştirdiği için son derece mutsuzdur. O, evleneceği kişiyi önceden tanımayı ve okuduğu romanlardaki gibi âşik

olmayı ister. Henüz otuzlarında, zengin, ikbal sahibi ve iyi kalpli eşi Tayyar Bey, Saime'nin aşkını kazanabilmek için sürekli çabalar fakat başarılı olamaz (s.6-7). Çift, Saime'nin nefrete varan davranışları dolayısıyla kısa zamanda boşanır (s.24). Ailesi, yeniden evlenmek isteyen Saime'ye bu kez genç ve güzel Recai Bey'i uygun bulur. Recai Bey, yirmi bir yaşında, hiçbir kazancı olmayan, büyükbabasının himayesinde yaşayan bir gençtir (s.40). Mutlu başlayan evlilikleri, Recai Bey'in değişen tavırları ve hesapsız harcamaları (s.64-66), ebeveyn olmanın getirdiği sorumluluk gibi nedenlerle bozulur (s.93-94). Yıllar içinde eve uğramaz olan Recai Bey'in hayatında başka bir kadın vardır (s.106). Bir tartışma sırasında Saime'yi hiçbir zaman beğenmediği söyler. Bu yüzleşmenin ardından Saime'nin pırlanta kolyesini çalarak köşkü terk eder (s.120-122).

1.2.4.4. Küçük Gelin

Orhan Midhat'ın evlilik ekseninde şekillenen diğer bir romanı, ilk yetmiş dokuz sayfası 1918'de *İzdivaç*'ta tefrika edilen *Küçük Gelin*'dir ([Barbaros], 1334b [1918]: 15). Mecmuanın kapanışı üzerine kitaplaştırılan eserin yayım yılına dair kesin bir bilgi yoktur. Romanda, on yedi-on sekiz yaşlarındaki Suat'ın, babasının makam ve zenginlik ihtirası nedeniyle seksen yaşında bir adamla evlendirilmesini anlatır. Dönemin evlilik anlayışı, aile kurumu, kadının erkek karşısındaki konumu, genç ve yaşlılar arasındaki fikirsiz uçurum gibi meseleler olay örgüsünde kendine yer bulur.

Varlıklı bir ailenin kızı olan Suat ([Barbaros], t.y.: 12), günlerini edebiyat ve musikiyle meşgul olarak geçirir (s.8-9). Ailesinin bütün sevgi ve ilgisine karşın kalbinde büyük bir mahrumiyet ve yalnızlık duyar. Zihninde sürekli aşk düşüncesi vardır. Sevmek, sevilme için yaşadığını düşünen genç kız, güzelliği son derece önemser. Ona göre güzel olmanın ilk şartı gençliktir (s.11-13). Okuduğu romanlardan öğrendiği gibi bir aşk yaşamayı ve evlenmeyi ister (s.51). Bu yüzden kendine görücü geldiğini öğrendiğinde sıkılır. Görücülüğü son derece aşağılayıcı bulur hatta esir ticaretine benzetir (s.49). Üstelik damat adayının, makam sahibi fakat yaşlı ve çocuklu bir adam olduğundan habersizdir (s.52). Suat'ın annesi, bunu öğrenir öğrenmez görücüleri uğurlar (s.55-56). Fakat babası Zekai Bey, başta eşi gibi tepki vermişse de adayın kimliğini öğrenince fikir değiştirir (s.70). Karısının ve kızının rızası olmaksızın bu evliliği

onaylar (s.94).

1.2.4.5. Şişli Hayatı

Küçük Gelin'in ardından Orhan Midhat, teknik ve içerik bakımından romancılığının *olgunluk dönemine* erişir. *Şişli Hayatı*, Orhan Midhat'ın bu dönem romanlarından ilkidir. 1914'te *Musavver Malûmât-ı Nâfiâ*'daki tefrikası yarım kalan eserini (Yıldırım, 2007: 33), 1923'te tamamlayarak kitaplaştırır. Romanda, Halim isimli bir gencin aşk uğruna sürüklendiği felaketi işler. Bu felaketin arka planında, Doğu-Batı ikilemindeki toplumun panoramik tablosunu resmeder.

Darülfünunda Fransızca ve Arapça tahsili gören ([Barbaros], 1339 [1923]: 74), çevresince daima sakin ve ciddi tavırlarıyla tanınan Halim, muhafazakâr ve varlıklı bir ailenin oğludur ([Barbaros], 2005: 63). Beyoğlu'nda rastladığı (s.22) genç bir kadına görür görmez âşık olunca (s.27), aşktaki tecrübesine güvendiği arkadaşı Nazif'ten yardım ister. Nazif, onu aşkın acı neticelerine, kadınlara dair uyarır (s.59) ve bu aşktan vazgeçirmeye çalışır (s.72). Halim onu dinlemez (s.70). Sevdiği kadın düşkün bir hayat yaşamaktadır. Üstelik evlidir (s.159). Çift buna rağmen kaçarak Avrupa'ya gider (s.179). Yıllar sonra Nazif'le karşılaşan Halim, başından geçenleri anlatmaya başlar. Sevgilisi, Avrupa'da Halim'in bütün servetini hesapsızca harcar, ellerindeki son parayla Şişli'ye döndüklerinde sosyete hayatına dâhil olarak cemiyetlere katılır. Nihayet Halim'in bütün parasını alarak yeni sevgilisiyle kaçır. Elinde hiçbir şey kalmayan, ailesinin dön tekliflerini reddeden Halim ise gazete satarak geçinir (s.188-190). Roman, onun intiharıyla son bulur ([Barbaros], 1339 [1923]: 246).

1.2.4.6. Aşk İhtiyacı

Orhan Midhat'ın olgunluk dönemi romanlarından ikincisi 1924'te yayımlanan *Aşk İhtiyacı*'dır. Eser, Saadet isimli bir genç kızın, tıpkı Halim gibi aşkı ararken uğradığı felaketi anlatır. Yazar, bu arayışın arka planında dönemin toplumundaki ahlaki çözülmeye, Batı hayranlığının değerler üzerindeki tahribatı gibi meseleleri işler. Ayrıca romanın başkişisi Saadet olmasına rağmen tıpkı onun gibi aşkı arayan diğer figürlerin yaşantılarına yer verir.

Saadet, yirmi iki yaşında, son derece güzel ve güzelliğinin farkında olan bir genç kızdır. Her

istediğine sahip olmasına karşın hiçbir şeyden zevk almaz ve hiçbir şeye önem vermez. Tek ihtiyacı aşktır ([Barbaros], 2002: 8). Ailesi, onunla evlenmek isteyen pek çok genç (s.16) arasından Vehbi'yi uygun bulur (s.28). Bu evliliğe razı olan Saadet'in aklı ise bir gezinti sırasında görüp beğendiği Macit'tedir (s.21). Bu yüzden evliliğinde mutluluğu bulamaz (s.82). Vehbi de onu bütün güzelliğine karşın beğenmemektedir (s.61). Aradığı aşkı Saadet'in piyano öğretmeni Firusi'de bulur ([Barbaros], 1340: 106-107). Saadet ise kim olduğunu bilmediği Macit'in, amcasının kızı Semiha'yla evlendiğini öğrenir ([Barbaros], 2002: 85). İkilinin bakışmalarla başlayan ilişkileri kısa zamanda söze dökülür (s.109). Vehbi ve Firusi arasındaki yasak aşkın ortaya çıkmasıyla (s.75) Saadet eşinden ayrılır (s.116). Vehbi, barışmak için çabalasa da bir cevap alamaz (s.166) ve Firusi'ye döner (s.175). Fakat Firusi tarafından aldatılır (s.178) ve onu öldürür (s.180). Hapiste, hasta bir hâlde geçen ayların sonunda serbest kaldıysa da Saadet'e karşı duyduğu vicdan azabı peşini bir türlü bırakmaz (s.182-183). Benzer şekilde Semiha da Macit ve Saadet'i yakalar (s.129) fakat eşini affeder (s.157). Bu olayın ardından bir yıl kadar Paris'te kalan Saadet döndüğünde yeniden Macit'le görüşmeye başlar. Kendi tabiriyle tamamıyla bir *Avrupa kadını* olmuştur. Bu yüzden ilişkisini kimseden saklamaz (s.186-187). Fakat Macit, eşinden ayrılmaz ve onu terk eder. Hamile olduğunu fark eden Saadet üzüntüden hastalanır (s.191). Çok geçmeden çocuğunu düşürür ve ölür (s.194). Ölüm haberi alan Macit ise çektiği azap yüzünden aklını yitirir (s.195-200).

1.2.4.7. Meçhul Kan

Orhan Midhat'ın son ve en gelişkin romanı ise 1925'te yayımlanan *Meçhul Kan*'dır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kaleme alınmış bir Osmanlı eleştirisi olan bu eser, makam âşığı, jurnalcı bir paşanın oğlu Celil ile II. Abdülhamit'in kızı Sultan Mahinur'un aşkını konu edinir. *Büyük inkılabın muzaffer mübdi'alarına* ithaf ettiği romanında ([Barbaros], 1341 [1925]: 1), saray kadınlarının yaşantısını, halkın çektiği sıkıntıları, padişahın ve devlet erkânının duyarsızlığını, gün geçtikçe artan ahlaki tahribat gibi meseleleri hem başkişiler hem de figüratif kadronun diğer üyeleriyle resmeder. Ayrıca Mahinur aracılığıyla harem usullerini, cariye ve kalfaların öykülerini, hanedan mensuplarının yaşayışlarını Sultan Abdülmecit'ten II. Abdülhamit dönemine dek gerçekleşen tarihsel olaylarla ilişkilendirerek ele alır.

Paşa oğlu olan Celil, varlıklı ve iyi eğitilmiş bir gençtir. Elindeki imkânlarla rağmen içinde yaşadığı toplumun içler acısı durumuna kayıtsız kalmaz ve padişah aleyhtarlığını bulduğu her fırsatta dile getirir (s.40-43). Erdemli duruşu ve kişiliğiyle öne çıkan genç adam, bir mevlit alayı (s.38) sırasında padişahın kızı olduğunu bilmediği Mahinur'a âşık olur (s.79). Üstelik bu aşk karşılıklıdır (s.229). Ancak Celil ve ailesi bir bahaneyle (s.336) Fizan'a sürülür. Yıllar sonra istibdadın yıkılışıyla İstanbul'a döner (s.343) ve Mahinur'la evlenir. Fakat zaman, ikisini de değiştirmiştir (s.360-361). Celil, eşinin hem evin şoförüyle (s.365) hem de bir İngiliz miralayıyla ilişki yaşadığını öğrenir (s.366). Her şeye rağmen Mahinur'u hâlâ sevdiği için kendine duyduğu nefretle intihar eder. Ölümü sırasında başucunda yalnızca babası vardır (s.371). Mahinur, İngiliz miralayıyla Avrupa'ya kaçar. Kısa zamanda aldatılır ve terk edilir. Düşlediği ihtişamlı hayat yerini sefalete bırakır (s.375-376). Bir cinnet hâli sırasında babasının padişah olmadığı öğrenen genç kadın, annesini ve ardından kendini öldürür. Roman, kimliği meçhul kalan Mahinur'un intihar haberiyle son bulur (s.379-380).

Edebî kimliğine ve eserlerinin içeriğine dair verilen bu bilgiler ışığında Orhan Midhat'ın romancılığını ayrıntılı incelemek gerekir.

2. ORHAN MİDHAT BARBAROS'UN ROMANCILIĞI

1917-1925 yılları arasında romancılık faaliyeti gösteren Orhan Midhat Barbaros, yansıtmacı roman sisteminin parçası olan *popüler romanlar* kaleme alır. Eserlerinin kuruluşunda ve içerik öğelerinde Tanzimat romanlarından beslenir. Onun romanlarında büyük tesadüflere, ölümle sonuçlanan aşk maceralarına, günlük yaşamla ve tarihî olaylarla harmanlanmış ibret verici konulara, İstanbul'un çeşitli semtlerine, mekânlarına, zıtlıklarla şekillenmiş şahıs kadrosuna ve bir değeri temsil eden figürlere rastlamak mümkündür. Bu bağlamda aşk, vatan sevgisi, görücü usulü evlilik, nesiller arası çatışması, ahlaki yozlaşma gibi konuları ele alır. Toplumsal değişimin çarpık yönlerine ayna tutmayı amaçladığı için sade ve anlaşılır bir dil kullanır. Buna karşın teknik bir kusur olarak kabul edilen yazar anlatıcıya eserlerinde yer vermez; her romanında öncekini aşarak kişilerin iç dünyasını, mekân unsurlarını, figüratif kadroyu, fon figürleri ve yan hikâyecikleri zenginleştirir.

Orhan Midhat'ın ilk romanlarından *Kahraman Türk Kızı*, *Kanlı Muaşaka* ve *Küçük Gelin* teknik bakımdan zayıf eserlerdir. Bu romanlarda figürlerin şahsiyeti, olayların gelişimi, kurgu gibi unsurlar daha yüzeysel ve kusurludur. Örneğin askere gitmek istemeyen Vecdi ve Seyfettin'in iç dünyalarından neredeyse hiç söz etmez. Dolayısıyla onların kahramana dönüşüm süreçlerindeki motivasyon yeterli biçimde açıklamaz. *Küçük Gelin*'in giriş ve gelişme bölümlerinde başkişi Suat'ı ayrıntılı bir biçimde tanıtır. Babasının onu yaşlı bir adamla evlendirmeye karar verdiği sonuç bölümünde ise Suat'a yer vermez. Bu bakımdan roman ani bir biçimde sone erer ve ilk iki bölümde anlatılanlar ile sonuç arasında bağ kurmak güçleşir.

Genç ve Güzel'le bu kusurları gidermeye başlar. Teknik açıdan bir geçiş sürecinin ürünü olan bu eserde figüratif kadroyu daha ayrıntılı tanıtır ve onlara kişiliklerine uygun biçimde olay örgüsünde yer verir. Ayrıca nedensellik bağını güçlendirir ve gereksiz ayrıntılardan kaçınır. Romancılığa beş yıl kadar ara verdikten sonra art arda yayımladığı *Şişli Hayatı*, *Aşk İhtiyacı* ve *Meçhul Kan* bu bakımdan daha gelişkin eserlerdir. Özellikle *Meçhul Kan*, içerik öğelerindeki başarısıyla, yazar için bir zirve kabul edilebilir. Üç romanda fon figürlerin öykülerini olay örgüsüne dâhil ederek içeriği zenginleştirir. Kişilerin iç dünyalarına ciddi bir derinlik kazandırır. Bu bağlamda onun roman kişilerinden de söz etmek gerekir.

Orhan Midhat, figüratif kadrosunu yüksek zümreye mensup, varlıklı, güzel görünüşlü gençler ve onların çevreleriyle kurar. Erkek figürleri, kişilikleri bakımından Tanzimat Dönemi'ndeki alafranga züppe tipinden izler taşır. Özellikle Halim, Batılı bir düşünce yapısını benimseyerek çabucak eski hâlden sıyrılması, süs düşkünlüğü ve saatler süren kıyafet denemeleriyle bu hususta anılacak ilk isimdir. Yine bu tipe uygun olarak erkek figürlerin çoğu mirasyedidir. İçgüveyi olarak eşlerinin evine yerleşir ve hiçbir yerde çalışmazlar. İstisnai olarak Recai Bey bir işte çalışıyorsa da Saime'den ve ailesinden sık sık para alır. Maddi hiçbir kaygısı bulunmayan bu erkekler, bütün hayatlarını aşk ile şekillendirir ve aşk yüzünden felakete sürüklenirler. Nazik ve duygusal yapıları dolayısıyla sık sık ağlar ve hastalanırlar. Bu açıdan histerik bir yanları vardır. Yine de onları Tanzimat Dönemi'nin saf ve budala tipiyle de özdeşleştirmek mümkün değildir. Görünüşleri ile öne çıkan, bilindiği kadarıyla belirli bir kültürel birikimi olan bu züppeler kendilerini komik durumlara düşürmezler (Solmaz, 2018:

139-140). İmkânları dolayısıyla kendilerini bilinçli olarak dış dünyanın gerçeklerinden uzak tutarlar. Bu duyarsızlığın görülmediği tek figür Celil'dir. Orhan Midhat onu içinde bulunduğu sınıfın karşısında duran, ideal bir kişi olarak resmeder ve yüceltir (s.141). Figürler arasındaki bu çatışma unsurunu sıklıkla kullanır, Seyfettin'in ile Haydar Paşa'yı, Recai Bey ile Tayyar Bey'i, Halim ile Nazif'i, Saadet ile Semiha'yı, Celil ile Behzat Bey'i kıyaslar.

Orhan Midhat, erkek figürleri ile kıyaslandığında kadın figürlerini özellikle fiziki açıdan çok daha ayrıntılı bir şekilde işler. Bu varlıklı genç kadınlar hem fiziken hem de duygu ve düşünce dünyalarıyla kimi benzerlikler taşırlar. Saime dışındaki bütün kadın figürler çok güzel ve bunun bilincinde kişilerdir. Güzelliklerini bir övünç kaynağı gören bu kadınlar mutlaka ayna karşısında resmedilir. Örneğin bir Türk kızı olarak idealize edilen Vicdan, sabah uyanır uyanmaz ayna karşısına geçerek vücudunun güzelliğini hayranlıkla seyreder. Saliha, Seyfettin'in yanındayken birdenbire salonun gösterişli aynasında kendini izlemeye başlar ve anlatıcı, genç kızın güzelliğini vurgular. Aynı şekilde Suat da sık sık ayna karşısında giyinip soyunarak kendi güzelliği ile gurur duyar. Sultan Mahinur'da ayna karşısında kendi güzelliğini seyreden bir başka figürdür. Özellikle Saadet, güzelliğiyle dikkat çekmekten gurur duyar ve ayna karşısında bolca vakit geçirir. Pek de güzel olmadığı belirtilen Saime de Tayyar Bey'den ayrılmakla iyi bir karar verip vermediği kısa bir an için sorguladıktan sonra ayna karşısına geçerek bütün düşüncelerinden sıyrılır. Orhan Midhat, kadın figürlerindeki narsistik yanı, ayna ile pekiştirir (s.149-150). Bu tutumun onları sığlaştırdığını ve duyarsız yanlarına dikkat çektiğini de söylemek mümkündür. Yazarın bir kadında belirlediği güzellik ölçütleri ise beyaz ten, ince bel, dolgun vücut, sarı ya da kumral saçlar, kırmızı dudaklar, küçük burun ve ufak ayaklardır (s.150). Aynı şekilde kırmızı dudaklı, beyaz tenli, çoğunlukla sarı ve bazen kumral renkli saçları olan erkekleri de yakışıklı bulur. Esmer figürlerin hiçbirini güzel kabul etmez. Çoğunlukla halayıklar, ağalar ve köleler gibi alt sınıf mensupları esmer tenleriyle öne çıkar (s.142). Bu açıdan Orhan Midhat'ın romanlarında beyaz ten dönemin toplumsal bir algısını temsil eder. Beyazlık yüksek sosyal sınıfa mensubiyetin bir göstergesidir. Esmerliği ise çalışan, dolayısıyla güneşe maruz kalan halka atfeder (s.150).

Fiziki özelliklerindeki ortaklığın yanında, Orhan Midhat'ın kadın figürleri yetişme tarzları ve

yaşayışlarıyla da birbirlerine benzerler. Eğitilmiş oldukları mutlaka vurgulanan bu figürlerin düşünce dünyasında, eğitimin yansımalarını bulmak güçtür. Müzik ve edebiyata merakları, yalnızca görücü merasimlerinde dile getirilen bir detay olarak kalır. Sanatı bir süs olmaktan çıkararak önemseyen tek kişi *Küçük Gelin*'deki Suat'tır. Edebiyat ve müziğe meraklı bu genç kız, okumayı yemek içmek kadar önemli bulur. Fakat yazar, onun edebiyata olan tutkusu bir bilinç zemini üzerine oturtmaz. Bu bakımdan o, erken romanın örneklerinde bir arketip ısrarlılığıyla tekrar tekrar karşımıza çıkan *roman okuyan kadındır*. Erken romanların neredeyse hepsinde kadınlar, bir köşede roman ya da şiir okur ve okuduklarına fazlasıyla kapılırlar (Gürbilek, 2014: 20). Saime ve Suat da romanlarda okudukları aşkın hayalini kurarak gerçeklikten uzaklaşır ve mutlu olamazlar.

Orhan Midhat'ın figürleri ortak paydada buluşturan diğer bir unsur mekândır. Özel mekânlar, kişilerin hayat standartlarına uygun olarak köşkler, konaklar ve saraylardır. Saadet ile Celil, bütün ev halkıyla birlikte kış aylarını konakta geçirirken yaz aylarında köşkte kalır. Saime, okuyucunun karşısına ilk kez köşkün korusunda çıkar. Benzer şekilde Suat, bahçeye çıkmak üzere köşkün kapısında belirir. Halim Bey ve ailesinin pembe konağı da sık sık komşuların dedikodu malzemesi olur. Özel mekânlar, hem dekoratif bir unsur olmaları hem de figürlerin şahsiyetlerini belirginleştirmeleri bakımından oldukça önemlidir. Yazar, ilk iki romanındaki mekân ve eşya tasvirlerinin azlığına karşılık, Vecdi ve Seyfettin'in güzel eşyalarla donatılmış, zengin bir evde yaşadıklarına dikkat çeker. Diğer yanda ise savaşın yarattığı manzaralara yer verir. Böylece iki figürün duyarsızlığını zıt mekânlar aracılığıyla imler (Solmaz, 2018: 107). Saime, Suat, Halim, Saadet ve Mahinur'u da benzer şekilde ihtişamlı mekânlarda resmeder. Bulunduğu mekân ile uyum sağlayamayan tek kişi ise Celil'dir. Yazar, onun aracılığıyla mekânı eleştiri malzemesi olarak kullanır. Bir mezar yeri, bir enkaz gibi resmettiği Anadolu'ya karşılık, son derece detaylı bir saray tasviri yapar (s.108). Romanlarında özel mekânlara belirli bir amaç doğrultusunda yer verir. İstisnasız her romanda, özel mekânlar özellikle başkişilerin kişiliklerinin birer pekiştiricisi konumundadır. Ne var ki ilk iki romanında, mekân ve figür arasındaki bağı yeterince kuramaz. Figürleri; diyaloglar, olay ve durumlar içinde tanıtır fakat buldukları mekânı ve eşyaları birkaç

cümleye sığdırır. *Genç ve Güzel*'den itibaren mekân ve figür bağıını, detaylı tasvirlerle sağlamlaştırır. Özellikle son üç romanında mekân ve mekânı oluşturan eşyaları ayrıntılarıyla verir (s.109).

Orhan Midhat'ın romanlarında sosyal mekânlar, özel mekânlar kadar olmasa da figürlerin kişiliklerini pekiştirici niteliktedir. Tüm romanlar İstanbul'da geçer. Pek çok semt ve mekânı dış gerçekliğe uygun olarak kurmaca yapıya ekler. Ancak onları çoğunlukla dekoratif bir unsur olarak kullanır. Örneğin Tanzimat romanlarında da sıkça karşımıza çıkan, hatta Tanzimat edebiyatının bir sembolü hâline gelen Çamlıca'yı, mesire olarak ya da yazın konaklamak için tercih edilmesiyle anar. Fakat Beyoğlu ve Şişli'yi bu noktada ayırmak gerekir. Yazar, özellikle Beyoğlu'nu ışıltılı dükkânları ve hızlı yaşayışıyla Batıyla özdeşleştirir. Şişli'yi de tıpkı Beyoğlu gibi yoz kişilerin sıklıkla tercih ettiği bir semt olarak resmeder. Halim, âşık olduğu genç kadını ilk kez Karlmann'ın önünden geçerken görür ve onu takip ederek Lebon'a gider. Aynı günün akşamı buluşmaya giderken çapkınlarca Paris Bahçesi diye anılan gazinonun önünde iner ve Kır Sokağı'nın yolunu tutar. Bir başka buluşmaya giderken Taksim Bahçesi'nde dolaşır. Ayrıca Halim'in annesi, oğlunun süs düşkünlüğünden dert yanarken odasının Farukî'nin lavanta dükkânına benzetir ve oğlunun kıyafetlerinin İpekçi Kanı'de bile olmadığını söyler. Bu mekânları da tıpkı semtler gibi çoğunlukla detaylandırılmadan, dekoratif birer unsur olarak kullanır. Saime doğum yaptıktan sonra eve Hacı Bekir'den paket paket şeker, çikolata, kurabiye ve pasta geldiğinden söz eder (s.101-102). Bu mekânlar dönemin sosyal hayatına dair kimi izler taşımaları bakımından önemlidir (s.113-114).

Teknik açıdan yapılan bu sınıflamanın yanında konuları bakımından incelendiğinde Orhan Midhat'ın romanlarını üç döneme ayırmak mümkündür. Buna göre, millî duygularla savaş yıllarında kaleme aldığı *Kahraman Türk Kızı* ve *Kanlı Muaşaka* birinci döneme; toplumu evlilik, aile hayatı gibi bireysel konularda ve ahlak bakımından eğitime amacı güttüğü *Genç ve Güzel*, *Küçük Gelin*, *Şişli Hayatı* ve *Aşk İhtiyacı* ikinci döneme; ilk iki dönemin konularını ortak bir olay örgüsünde işlediği siyasi bir eleştiri niteliğindeki *Meçhul Kan* ise üçüncü döneme aittir.

Millî duygulara hitap eden ilk dönem romanlarının tezi, vatan sevgisinden daha kutsal hiçbir şey olmadığıdır. Yazar, karşıt figürler aracılığıyla çatışma unsuru yaratarak okuyucusuna

millî bir bilinç kazandırmak ister.

Genç ve Güzel ve *Küçük Gelin* ise yazarın kendi sesini bulmaya başladığı, bireysel ve ahlaki konulara eğildiği, okuyucusunu bu yönde bilinçlendirmeyi hedeflediği bir dönemi başlatır. Bu romanlarda görücü usulü evliliğin yol açtığı yıkıma dikkat çeker; eski ve yeni nesil arasındaki çatışmayı ve düşünsel farklılıkları işaret eder. *Şişli Hayatı* ve *Aşk İhtiyacı* bu dönemin gelişkin ürünleridir. Ahlaki çöküntüyü; aile kurumunun yıkılışı ve gayrimeşru cinsellik ekseninde okuyucunun dikkatine sunar. Yazarın evlilik ve aşk konusundaki tespitlerinde, figürlerin düşünce yapısında ve fiziki özelliklerinde biyografik izler bulmak mümkündür.

Orhan Midhat'ın son romanı *Meçhul Kan*, her bakımdan diğer romanlarından ayrı bir yerde tutulmalıdır. *Geçmişle hesaplaşan* bu eserde, Cumhuriyet'in kazandırdıkları Osmanlı'ya yönelik olumsuz bir bakışla dolaylı olarak işler. Onu kıymetli kılan diğer bir unsur, içeriği bakımından yazarın romancılık serüvenini bir bütün olarak resmetmesidir. Millî duygular, ahlaki eğitim, toplum ve aile kurumlarındaki çürümüşlük yeni bir bakışla sentezlenir ve bu romanda yer bulur.

SONUÇ

Orhan Midhat'ın romancılık faaliyeti gösterdiği 1917-1925 yılları, Türk tarihindeki büyük dönüşümleri kapsayan kısa bir zaman dilimidir. Bu dar zamana yedi roman sığdırmayı başaran sanatçının eserlerinde, bahsi geçen dönüşümden izler bulmak mümkündür.

Dört sene süren ve milyonlarca insanın ölümüyle neticelenen Birinci Dünya Savaşı'nın gölgesindeki İstanbul'da, ilk romanını kaleme alan yazar, eserlerinde tarihten ve dış gerçeklikten beslenir. Bu bağlamda *Kahraman Türk Kızı*'nin iç zamanının Birinci Dünya Savaşı olması tesadüf değildir. *Kanlı Muaşaka*'da da benzer olayları, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nı fon olarak işler. Savaşın etkisinde günlük hayatı, toplumun durumunu, askerlerin ruh hâlini, savaşın çetin yüzünü başkişilerin tecrübeleri aracılığıyla okuyucuya aktarır.

Meçhul Kan Orhan Midhat'ın dış gerçeklikten en çok beslendiği eseridir. Romanda, Sultan Abdülmecit dönemindeki Yemen, Konya, Bosna, Tuna isyanları ve Sinop Baskını, II. Abdülhamit döneminde Yemen'e asker gönderilmesi, istibdadın yıkılışı gibi pek çok olayı

eleştiri amacıyla kullanır.

Daha bireysel ve ahlaki konuları irdelediği, evlilik ve aile kurumunun kusurlarıyla ilgilendiği romanlarında ise İstanbul'un pek çok semt ve mekânını dış gerçekliğe uygun olarak olay örgüsüne ekler. Konak yaşamı, dönemin âdetleri, nesiller arasındaki farklılıklar, ahlaki yozlaşma gibi pek çok konuyu kişi ve mekânlar aracılığıyla işler.

Yazar, bütün romanlarını aşk motivasyonu üzerine kurarak İstanbul'un yüksek zümresinden figürlerin yaşayışlarını ele alır. Tanzimat romanından beri tanıyageldiğimiz tiplerin izlerini taşıyan bu figürleri, çoğunlukla olumsuz yanlarıyla resmederek okuyucuyu eğitmede bir araç olarak kullanır. Onların hataları işaret ederken toplum için ideal insanın tanımını yapar.

Bu bağlamda Orhan Midhat Barbaros, pek çok sanatçı ve eserle tanıdığımız dönemlere sosyal, düşünsel ve siyasi bakımdan yeni pencereler açmış olması dolayısıyla Türk edebiyatının bilinirlik kazandırılması gereken isimlerindedir.

KAYNAKÇA

- [BARBAROS], Orhan Midhat (1333b) [1917], **Kanlı Muaşaka**, Cemiyet Kütüphanesi, Dersaadet Çavuşoğlu Matbaası, İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Midhat (1333a) [1917], **Kahraman Türk Kızı**, Cemiyet Kütüphanesi, Dersaadet Çavuşoğlu Matbaası, İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Midhat (1334a) [1918], **Genç ve Güzel**, Kütüphane-i Sudi, Kader Matbaası, İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Midhat (1339) [1923], **Şişli Hayatı**, Kütüphane-i Sudi, Orhaniye Matbaası, İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Midhat (1340) [1924], **Aşk İhtiyacı**, İkbal Kütüphanesi, Cihan Biraderler Matbaası, İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Midhat (1341) [1925], **Meçhul Kan**, İkbal Kütüphanesi, Orhaniye Matbaası, İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Midhat (4 Nisan 327) [17 Nisan 1911], "Saâ'det-i Beşeriyede Unsur Esası", **Mütâlaa Mecmuası**, s.61-62.
- [BARBAROS], Orhan Midhat (6 Haziran 1334b) [6 Haziran 1918], "Küçük Gelin", **İzdivaç Mecmuası**, S.1, s.15-16.

- [BARBAROS], Orhan Midhat (t.y.), **Küçük Gelin**, Kütüphane-i Sudi, Orhaniye Matbaası, İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Mithat (2002), **Aşk İhtiyacı**, (Çev. İsmet Nadir Atasoy), Berfin Yay., İstanbul.
- [BARBAROS], Orhan Mithat (2005), **Şişli Hayatı**, (Çev. İsmet Nadir Atasoy), Berfin Yay., İstanbul. "Vefat" (28.07.1964), **Milliyet Gazetesi**, s.7.
- "Yeni Fırkada İzmir Hadisesi Hakkında Ne Diyorlar" (08.09.1930), **Cumhuriyet Gazetesi**, s.1.
- BARBAROS GÜREL İnci (2008), **Bir Yaşamdan**, Berfin Yay., İstanbul.
- BUCAK, Nevra (9 Kasım 2003), "Büyükdayım Orhan Mithat...", **Cumhuriyet Gazetesi Dergi Eki**, S.920, s.6-7.
- ÇALIŞLAR, Oral (2011), **Portreler**, Everest Yay., İstanbul.
- DURKHEİM, Emile (1339) [1923], **İçtimai Taksîm-i A'mâl**, (Çev. O.M. [Barbaros]), Matbaa-i Amire, İstanbul.
- GÜNDÜZ, Osman (2013), **İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918 Yapısal ve Tematik İnceleme**, Dergâh Yay., İstanbul.
- GÜRBİLEK, Nurdan (2014), **Kör Ayna, Kayıp Şark**, Metis Yay., İstanbul.
- OKTAY, Afşin (1958), **Biyografiler Ansiklopedisi**, Bereket Matbaası, Ankara.
- SOLMAZ, Betül (2018), "Orhan Midhat Barbaros'un Romancılığı", **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli.
- ÜYEPAZARCI, Erol (2008), **Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye'de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006)**, Oğlak Yay., c.1-2., İstanbul.
- YETKİN, Çetin (1982), **Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı**, Karacan Yay., [İstanbul?].
- YILDIRIM, Berrin (2007), "Haftalık Musavver Malûmat-ı Nafia Mecmuası (Tahlilî Dizin ve İnceleme)", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.